

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MÜASİR GEOSİYASI SİSTEMDƏ****S.QARAŞOVA*****Bakı Dövlət Universiteti***

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının müasir geosiyasi sistemdəki rolu və əhəmiyyəti öyrənilmişdir. İlk növbədə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq və regional siyasətdə tutduğu mövqe, həyata keçirdiyi sistemli siyasi strategiya onun geosiyasi sistemdə özünəməxsus rolunu ortaya qoyur.

Daha sonra Azərbaycan dövlətinin öz geosiyasi vəzifələrini həyata keçirmək üçün həm qonşu, həm region, həm də ümumilikdə dünya dövlətləri ilə münasibətləri təhlil edilmişdir. Göstərilir ki, ölkələrin geosiyasətini yerli, regional və planetar olmaqla, üç qrupa ayırırlar.

Azərbaycan dövləti də yerli geosiyasi fəaliyyət çərçivəsində öz qonşuları ilə müvafiq münasibətlər yaratmışdır. Ölkəmiz Ermənistan istisna olmaqla bütün qonşuları ilə qarşılıqlı hörmətə və maraqlara əsaslanan münasibətlərə sahibdir ki, bu münasibətlər də ciddi əsaslara söykənir.

Məqalədə Azərbaycanın geosiyasi maraqlar çərçivəsində üçtərəfli formatlarda iştirakı da tədqiq edilmişdir. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan dövlətinin regional geosiyasi maraqları çərçivəsində ikitərəfli münasibətlərlə yanaşı, yaradılmış üçtərəfli formatda əməkdaşlığa da ciddi önəm verməkdədir. Regionda Azərbaycan-Türkiyə-Rusiya, Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə, Azərbaycan-İran-Rusiya, Azərbaycan-İran-Türkiyə formatlarında geniş əməkdaşlıq platformaları yaradılmışdır və Azərbaycan bu platformaların işində aktiv iştirak edir.

Məqalədə dünyanın aparıcı dövlətlərinin geosiyasi maraqları prizmasından Azərbaycanın həyata keçirdiyi siyasət təhlil olunur. Qeyd olunur ki, Azərbaycanın yerləşdiyi Cənubi Qafqaz bölgəsi ümumilikdə dünyanın böyük dövlətlərinin geosiyasi maraqlarında vacib yer tutur.

Azərbaycanın artan geosiyasi əhəmiyyətinin təhlili belə qənaətə gəlməyə imkan verir ki, aparılan düşünülmüş siyasət nəticəsində Azərbaycanın dünyanın geosiyasi sistemində mövqeyi daha da güclənəkdədir. Belə ki, ölkəmiz regionun lider dövlətinə, Şərqlə Qərb, Şimalla Cənub arasında mühüm körpüyə çevirməyə nail olmuşdur. Həm ölkənin enerji resurslarının nəqlinin diversifikasiyasını uğurla reallaşdırmaqla, həm də ölkəni əhəmiyyətli tranzit ölkəyə çevirməklə bir növ, Azərbaycanı enerji xabına çevirmişdir.

Açar sözlər: Azərbaycan Respublikası, geosiyasət, geosiyasi sistem, beynəlxalq münasibətlər, geosiyasi maraqlar, üçtərəfli format, regional geosiyasət.

Giriş

Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq və regional siyasətdə tutduğu mövqe, həyata keçirdiyi sistemli siyasi strategiya onun geosiyasi sistemdə özünəməxsus rolunu ortaya qoyur. Hazırda Azərbaycanın dinamik iqtisadi inkişafı,

həyata keçirilən ardıcıl xarici siyasət kursu onun beynəlxalq aləmdəki yeri və rolunu, həm də ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərdəki statusunu müəyyən edir.

Azərbaycanın geosiyasi əhəmiyyətinə təsir göstərən amillər sırasında onun əlverişli coğrafi məkanda yerləşməsi də mühüm rol oynayır. Belə ki, dünyanın ən əhəmiyyətli məkanı hesab olunan Avrasiyanın mərkəzində, Xəzər-Qara dəniz hövzəsi, Cənubi Qafqaz kimi mühüm dövlətlərin maraqlarının kəsişdiyi məkanda yerləşməsi ölkəmizin geosiyasi rolunun yüksəlməsinə təsir göstərən təbii amillərdəndir.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Avropa-Cənub-Şərqi Asiyanın, Şimal-Cənub dəhlizinin, Şərqlə Qərb arasındakı əksər transmilli nəqliyyat-kommunikasiya layihələrinin, NATO və KTMT kimi hərbi-strateji blokların təmas xəttində yerləşir. Bu isə Azərbaycanın həm Avropanın, həm Asiyanın, həm də Xəzər-Qara dəniz hövzəsi və Cənubi Qafqazın regional maraqlar mübarizəsində önəmli ölkə statusuna öz təsirini göstərir.

Bütün bunlar mövzunun aktuallığını şərtləndirir.

Azərbaycan Respublikası regional geosiyasetin fəal aktoru kimi

Azərbaycan dövləti öz geosiyasi vəzifələrini həyata keçirmək üçün həm qonşu, həm region, həm də ümumilikdə dünya dövlətləri ilə münasibətlər yaradır. Tədqiqatçılar fəaliyyət səviyyəsinə görə, ölkələrin geosiyasetini yerli, regional və planetar olmaqla, üç qrupa ayırırlar.

Azərbaycan dövləti yerli geosiyasi fəaliyyət çərçivəsində öz qonşuları ilə müvafiq münasibətlər yaratmışdır. Ölkəmiz Ermənistan istisna olmaqla bütün qonşuları ilə qarşılıqlı hörmətə və maraqlara əsaslanan münasibətlərə sahibdir ki, bu münasibətlər də ciddi əsaslara söykənir.

Azərbaycan qonşu dövlət olan Gürcüstanla regionda uğurlu tərəfdaşlıq münasibətləri qurmaqla mühüm regional tranzit əhəmiyyətli layihələrin həyata keçirilməsinə nail olunmuşdur.

Azərbaycanla Gürcüstanı aşağıdakı siyasi xətlər birləşdirir:

- *birincisi*, müstəqil dövlətin möhkəmlənməsi və beynəlxalq əlaqələrin genişlənməsi;

- *ikincisi*, Qafqazda nisbi siyasi sabitliyin yaranması;

- *üçüncüsü*, Transqafqaz və Transxəzər magistralının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi;

- *dördüncüsü*, demokratik cəmiyyətin, hüquqi dövlətin qurulması.

Məlum olduğu kimi, Gürcüstan regionda Azərbaycanın ən yaxın mütəfiqlərindəndir. Sovet İttifaqının süqutu ilə ortaya çıxan bir sıra ortaq problemlər, hər iki ölkədə baş verən proseslər, daxili və xarici vəziyyətin oxşarlığı, geosiyasi maraqların üst-üstə düşməsi və digər amillər ölkələr arasında partnyorluq münasibətlərinin yaranmasını dərinləşdirmişdir. Ölkələrarası diplomatik münasibətlər qurulandan sonra istər regional, istərsə də global məsələlərdə bu iki dövlət həmişə eyni mövqedən çıxış edib.

İki ölkə rəhbərlərinin əsasını qoyduğu strateji əməkdaşlıq keçən müddətdə bütün sahələr üzrə davam edib. Bu gün Gürcüstanla Azərbaycanı hər şeydən əvvəl Bakı-Supsa, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum, Bakı-Axalkalaki-Qars, TAP kimi qlobal enerji, nəqliyyat-kommunikasiya layihələri birləşdirir. Qeyd olunan layihələr həmin ölkələri bir-birinə strateji cəhətdən bağlayır. Bununla paralel olaraq, GUAM, Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər qurumlar daxilində əməkdaşlıq ikitərəfli strateji əlaqələri daha da möhkəmləndirib. Siyasi yaxınlaşma iqtisadi inteqrasiya fonunda baş verir və strateji xarakter alır.

Gürcüstanın Azərbaycanla strateji tərəfdaşlığını rəsmiləşdirən məqamlardan biri kimi 2002-ci ilin aprelində Türkiyənin də imzaladığı "Trabzon razılaşması"nı göstərmək olar. Regionun enerji təhlükəsizliyi və müstəqilliyini təmin etmək üçün üç ölkənin daxili işlər nazirlərinin imzaladığı bu sənəd terrorizm və aqressiv separatizmə qarşı mübarizədən tutmuş, çirkli pulların yuyulması və neft-qaz borularının birgə mühafizəsinədək kifayət qədər geniş spektri əhatə edir¹.

Qeyd etmək lazımdır ki, Gürcüstanda hakimiyyət dəyişiklikləri Gürcüstan-Azərbaycan münasibətlərinə təsir etmir. Bu da münasibətlərin geosiyasi maraqlar üzərində və eyni zamanda möhkəm və sağlam təməllər üzrəndə qurulduğundan xəbər verir.

Müasir dövrdə Azərbaycan – Gürcüstan münasibətlərini birləşdirən əsas siyasi xətt aşağıdakılardır:

1. Dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi və beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi;
2. Qafqazda nisbi siyasi sabilliyin təmin edilməsi;
3. Neft-qaz magistrallarını təhlükəsizliyinin təmin olunması;
4. Demokratik cəmiyyət və hüquqi dövlət quruluşu².

Azərbaycan Respublikasının öz qonşuları ilə münasibətləri zəminində Türkiyə ilə münasibətlər xüsusi özəlliyə malikdir. Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri dünyada anoloqu olmayan ikitərəfli münasibətlər hesab olunur. Hələ müstəqilliyinin ilk günündən Azərbaycanın yanında olan Türkiyə ilə ölkəmizin münasibətləri durmadan inkişaf edir. Strateji müttəfiq olan Azərbaycan və Türkiyə bütün regional və qlobal platformalarda bir-birini dəstəkləyirlər.

İkitərəfli münasibətlərdə etnik-milli amillə yanaşı, ciddi geosiyasi amillər də rol oynayır. Məlum olduğu kimi, Azərbaycanın karbohidrogen ehtiyatları məhz Türkiyə vasitəsilə Avropaya ixrac olunur. Bu sırada Bakı-Ceyhan kəməri, TANAP və TAP layihəsinin reallaşdırılması, o cümlədən tranzit-nəqliyyat dəhlizlərinin reallaşdırılması da ölkələri bir-birinə bağlayır.

Bu gün Azərbaycanla Türkiyə arasında strateji müttəfiqlik münasibətləri

¹ <http://lib.aliyevheritage.org/az/1407885.html>

² Общие исторические справки (внешняя политика). Азербайджан/"Heydər Əliyev irsi" beynəlxalq elektron kitabxana // <http://lih. Aliev heritage.org./ ru/ 1407885.html>.

zamanla daha da güclənməkdədir. Məlum olduğu kimi, 2010-cu il avqustun 16-da “Türkiyə ilə Azərbaycan arasında strateji tərəfdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında müqavilə”, həmçinin “Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında Yüksək Səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurasının qurulması haqqında Birgə Bəyannamə” imzalanmışdır. Qeyd edək ki, Şuranın iclasları mütəmadi olaraq keçirilir və hər iclasda mühüm qərarlar qəbul edilir, sənədlər imzalanır. Məsələn, 2016-cı il martın 15-də Türkiyə-Azərbaycan Yüksək Səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurasının Ankarada keçirilən V iclasında enerji, nəqliyyat, müdafiə, hərbi və digər istiqamətlərdə ikitərəfli və regional məsələlər müzakirə edilib və altı vacib müqavilə imzalanıb.

2017-ci ilin oktyabrın 31-də Bakıda keçirilən Azərbaycan-Türkiyə Yüksək Səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurasının altıncı toplantısında isə daha 6 mühüm sənəd imzalanmışdır. İkitərəfli strateji müttəfiqliyin mövcud səviyəsindən danışan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Yüksək Səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurasının son iclasında imzalanmış imtiyazlı ticarət sazişinin vacib əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirmişdir: “...Bu günə qədər Azərbaycandan Türkiyəyə 10 milyard, Türkiyədən Azərbaycana isə 11 milyard dollar sərmayə qoyulubdur. Bu sərmayələrin həcmi artacaq və Azərbaycandan Türkiyəyə yatırılacaq sərmayə 20 milyard dollara çatmalıdır”¹.

Türkiyə münasibətlərin geostrateji əhəmiyyətinin dərinləşməsində 2015-ci il martın 17-də Trans-Anadolu qaz boru kəməri – TANAP-ın təməlinin qoyulması vacib rol oynamışdır. Qeyd edək ki, TANAP Azərbaycandan başlayan Cənubi Qafqaz boru kəmərinə Avropa İttifaqında bir neçə kəmərlə birləşdirəcəkdir. 2020-ci ildə bu kəmərlə nəql olunacaq qazın həcmi ildə 16 milyard, 2023-cü ildə 23 milyard, 2026-cı ildə isə 31 milyard kubmetrə çatdırılması gözlənilir. Birinci mərhələdə TANAP kəməri ilə nəql olunacaq 16 milyard kubmetr Azərbaycan qazının 10 milyard kubmetri Avropaya, 6 milyard kubmetri isə Türkiyəyə satılacaq².

Artıq TANAP layihəsində işlər yekunlaşmışdır. 30 noyabr 2019-cu ildə Azərbaycan qazının Türkiyəyə və buradan Avropaya nəqlini nəzərdə tutan Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin bir hissəsi olan Trans Anadolu Təbii Qaz Boru Kəmərinin (TANAP) Avropa bağlantısının (Faza-1) ikinci hissəsinin açılış mərasimi olmuşdur. Mərasim Türkiyənin Ədirnə şəhərində reallaşmışdır. Açılış mərasimində Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanla yanaşı, Azərbaycanın dövlət başçısı İlham Əliyev də iştirak etmişdir.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında strateji müttəfiqliyin dərinləşməsinə xidmət edən addımlardan biri də 2017-ci il oktyabrın 30-da Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun açılışı olmuşdur.

Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu Azərbaycan üçün həm siyasi, həm iqtisadi, həm də strateji baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu dəmir yolu vasitəsilə

¹ <http://www.president.az/articles/25698>

² <https://president.az/articles/14566>

Azərbaycan beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinə və Türkiyəyə birbaşa gediş əldə edəcək. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu Şərqdən Qərbə yük və sərnişin daşımaları imkanlarını daha da artıracaq, bu daşımalara sərf olunan vaxtı və maliyyə sərfiyyatını xeyli azaldacaq. Bakıdan Türkiyənin Qars şəhərinə aparan yol oradan Ankara və İstanbula qədər uzanacaq, Avropa üzərindən La-Manşa və Londona keçəcək. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu Ermənistanın təcridini dərinləşdirməklə yanaşı, eyni zamanda, bu təcavüzkar dövlətin işğalçılıq siyasəti ilə təcrid edilməyə çalışılan Naxçıvanın daha etibarlı dəmir yolu şəbəkəsi vasitəsilə Bakı ilə birləşməsi üçün də mühüm imkan yaradır. Belə ki, artıq gələcəkdə Qars-İğdir-Naxçıvan dəmir yolu xəttinin də çəkilməsi ilə Ermənistanın təcrid etməyə çalışdığı Naxçıvan Qars vasitəsilə Azərbaycanın digər əraziləri və Avropa ilə fasiləsiz dəmir yolu əlaqəsi qura biləcək¹.

Azərbaycanın cənub qonşusu İranla da münasibətlərin inkişafına daim önəm vermişdir. Ölkəmiz İrana qarşı beynəlxalq təzyiqlərin pik həddə olduğu dövrdə də bu dövlətlə münasibətlərini lazımı səviyyədə qoruyub saxlamışdır. Bakı həmişə beynəlxalq arenada İranın maraqlarını diqqətə alır. Məsələn, BMT-də İrana qarşı sənəd qəbul edilərkən Azərbaycan əleyhinə səs vermişdi. Bu addım bir daha qonşu ölkəyə münasibətin səmimi olduğunu göstərir. Prezident İlham Əliyev bu kimi məqamları nəzərdə tutaraq deyib: "BMT-də, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında və digər təşkilatlarda biz həmişə bir-birimizin yanındaıq, bir-birimizi dəstəkləyirik".

Təhlillər göstərir ki, İran-Azərbaycan əlaqələri hazırda uğurla inkişaf edir və bu əlaqələr, ən yüksək zirvəyə qalxmışdır. İki dövləti maraqlandıran bir çox önəmli məsələlər öz həllini tapmışdır və bu gün İran-Azərbaycan əməkdaşlığı demək olar ki, bütün sahələri əhatə edir.

Azərbaycanın geosiyasi maraqlar çərçivəsində üçtərəfli formatlarda iştirakı

Azərbaycan dövlətinin regional geosiyasi maraqları çərçivəsində iki-tərəfli münasibətlərlə yanaşı, yaradılmış üçtərəfli formatda əməkdaşlığa da ciddi önəm verməkdədir. Məlum olduğu kimi, regionda Azərbaycan-Türkiyə-Rusiya, Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə, Azərbaycan-İran-Rusiya, Azərbaycan-İran-Türkiyə formatlarında geniş əməkdaşlıq platformaları yaradılmışdır və Azərbaycan bu platformaların işində aktiv iştirak edir.

Azərbaycanın təşəbbüskarı olduğu üçtərəfli əməkdaşlıq formatlarından ilki Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə üçlüyüdür. Bu üçlük Cənubi Qafqazdan əlavə Xəzər-Qara-Aralıq dənizi hövzələrini birləşdirən strateji arealı əhatə edir. Bu üçbucağın formalaşmasının əsasında tarixi və mədəni əlaqələr, coğrafi qonşuluq, vahid tranzit dəhlizinin tərkib hissələri olmaq, birgə iqtisadi əməkdaşlıq

---

¹ Əhmədov E. Azərbaycan-Türkiyə həmrəyliyi və strateji tərəfdaşlığı daha da möhkəmlənir. https://azertag.az/xeber/Azərbaycan_Turkiye_hemrelyiyi_ve_strateji_terefdasligi_daha_da_mohkemlenir-1107933

üçün əlverişli şərait və siyasi iradə dayanır¹.

Geosiyasi cəhətdən dünyanın ən həssas bölgələrindən biri olan Qafqazda ayrı-ayrı dövlətlərin müəyyən formatda əməkdaşlığı fərqli reaksiyalara səbəb ola bilər. Qafqazın tarixən təkcə regional güc mərkəzlərinin deyil, həm də global güc mərkəzlərinin diqqətində olmasını nəzərə alıqda bu reaksiyaların pərdəarxasının nə qədər mürəkkəb olması gözləniləndir. Buna görə də Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə üçtərəfli əməkdaşlığı üçün ilk növbədə siyasi iradənin vacibliyi qeyd olunmalıdır.

Hər 3 ölkənin xarici siyasətində fərqli yanaşmalar olsa belə, üçtərəfli formatda milli maraqlara söykənən əməkdaşlıq qurula bilinmişdir. Məlum olduğu kimi Türkiyə NATO üzvüdür, Gürcüstan Avropa İttifaqı ilə Assosiasiya Sazişi imzalamışdır, Azərbaycan isə heç bir hərbi-siyasi blokda iştirak etmir və bütün tərəflərlə qarşılıqlı faydalı bərabərhüquqlu əməkdaşlığa üstünlük verir. Bu fərqli yanaşmalara baxmayaraq hər 3 ölkə müxtəlif sahələr üzrə birgə əməkdaşlıq imkanlarını getdikcə daha da dərinləşdirə bilirlər.

Müstəqillik illəri ərzində üçtərəfli münasibətlər siyasi, iqtisadi, enerji, nəqliyyat və təhlükəsizlik-müdafiə sahələrini əhatə edə bilmişdir.

Ölkəmizin Azərbaycan-İran-Rusiya formatında iştirakı aktual beynəlxalq problemlər, terrorizm və ekstremizmlə mübarizə, energetika və iqtisadiyyat sahələrində qarşılıqlı fəaliyyət məsələləri müzakirə etmək üçün imkanlar yaradır. Bu formatın qarşısında duran məsələlərdən biri də “Şimal-Cənub” nəqliyyat dəhlizi layihəsidir. Layihənin reallaşması hər üç dövlət üçün əlverişlidir. Gələcəkdə bu layihəyə İndoneziya, Malayziya və Cənub-Şərqi Asianın digər ölkələrinin qoşulacağı da gözlənilir. Rəşt-Astara dəmir yolunun inşası başa çatdıqdan sonra iqtisadi dəhlizin tam miqyasda istismarına başlanılacaq.

Prezident İlham Əliyev bildirib ki, Azərbaycan öz dəmir yolu infrastrukturunu təkmilləşdirib və İran sərhədinə qədər qalan hissəni inşa edib, Astaraçay üzərində körpü də tikilib. Azərbaycan dövlətinin başçısı deyib: “Hazırda “Şimal-Cənub” nəqliyyat dəhlizinin Azərbaycan ərazisində olan hissəsi tam istismara hazırdır”.

Ümumilikdə isə qeyd etmək olar ki, Azərbaycan-İran-Rusiya üçtərəfli əməkdaşlığı regional sabitliyin, təhlükəsizliyin təmin edilməsi, bölgədə əməkdaşlıq mühitinin stimullaşdırılması, iqtisadi-ticari əlaqələrin, enerji və nəqliyyat sahəsində mövcud əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi və digər aktual məsələlərin həlli üçün mühüm əhəmiyyətə malik platformadır.

Məlum olduğu kimi, hazırda Azərbaycan rəhbərliyi yeni əməkdaşlıq formatlarının təşəbbüskarını kimi artıq beynəlxalq aləmdə konkret imic qazanmışdır. Prezident İlham Əliyevin irəli sürdüyü və reallaşması üçün ciddi fəaliyyət göstərdiyi əməkdaşlıq modelləri getdikcə daha çox səmərə verməkdədir. Bunu dünyanın böyük dövlətlərinin liderləri də etiraf edirlər. Təcrübə göstərir

¹ <http://newtimes.az/az/geopolitics/5174>

ki, rəsmi Bakının təşəbbüsü ilə son illər Rusiya, Azərbaycan, Türkiyə, İran, Gürcüstan və Türkmənistan arasında münasibətlər daha da inkişaf edib və daha əhatəli olub. Bu sırada Rusiya-Türkiyə-Azərbaycan əməkdaşlıq formatı xüsusilə diqqəti cəlb edir.

Son illər Moskva ilə Ankara arasında əlaqələr sürətlə inkişaf edir. Türkiyənin NATO üzvü olmasına baxmayaraq, bu, hərbi sahəni də əhatə etməyə başlayıb. Bunun fonunda iki böyük dövlət arasında siyasi, mədəni, nəqliyyat, enerji, turizm və başqa vacib sferalarda qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq inkişafdadır.

Bəzi dövlətlərin buna qısqançılıqla yanaşmasına baxmayaraq, Ankara və Moskva əlaqələri yeni səviyyəyə yüksəltməkdə qərarlıdırlar. Burada Azərbaycan faktoru mühüm rol oynayır. Azərbaycan iki böyük qonşu dövlət arasında əməkdaşlığın inkişafına özünün töhfələrini verməkdədir. İndi faktiki olaraq bir çox sahələr üzrə bu üç ölkənin əməkdaşlığından danışmaq mümkündür. Bu proses o dərəcədə inkişaf edib ki, artıq ekspertlər onun geosiyasi təsirindən bəhs edirlər¹.

Moskvada fəaliyyət göstərən Müasir Dövlətçiliyin İnkişafı İnstitutunun direktoru, Tətbiqi Araşdırmalar və Proqramlar Mərkəzinin eksperti Dmitri Solonnikov “Prisp.ru” analitik – informasiya saytında verilmiş “Azərbaycan səmərəli əlaqələndirici rolunu yerinə yetirir” təhlili məqaləsində ölkəmizin üçtərəfli formatlarda iştirakının əhəmiyyətini və səmərəsini qeyd etmişdir.

Politoloq yazır ki, dövlətlərin üçtərəfli əməkdaşlıq formatı məsələsi indiyədək də dəfələrlə mövcud olub. Ancaq müasir dövrdə şahidi olduğumuz “Azərbaycan – Rusiya – İran” və “Azərbaycan – Rusiya – Türkiyə” üçtərəfli əməkdaşlıq formatları tamamilə başqa məzmun, prinsip və istiqamət kəsb edir. Çünki burada dövlətlərin hansınınsa hakim rolunda çıxış etməsi və ya hansısa iqtisadi maraqların bölüşdürülməsi məsələsi yoxdur. Burada sırf qarşılıqlı maraqlar və hər üç ölkənin əhalisinin mənafeyinə uyğun olan əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilir və tərəflərin hər üçü öz istəyinə nail olur. Bu formatlar Ön Asiyadakı siyasi reallıqların gündəliyə gətirilməsi üçün yaradılıb. Yaxın gələcəkdə isə bu format sıx iqtisadi əməkdaşlıq müstəvisinə də keçə bilər.

Ekspertin fikrincə, son zamanlar Şimal – Cənub iqtisadi əməkdaşlığının möhkəmləndirilməsi üçün əlavə və həm də təkə coğrafi məna kəsb etməyən körpülərin yaradılması zərurəti yaranır. Bu prosesdə siyasi güc və nəhəng iqtisadiyyat sahibi kimi Rusiya çıxış etsə də, Azərbaycanın da çox mühüm və vacib rolu var.

Bu formatlarda iştirak edən ölkələrin əməkdaşlığının uzunmüddətli olması üçün əsas elementlərindən biri də daxili etimad, tarix və mədəniyyət eyniliyi, milli ənənələr, dil və din yaxınlığıdır. Bu baxımdan Azərbaycanı həm Rusiya, həm İran, həm də Türkiyə ilə çoxsaylı tellər bağlayır. Yəni bu

¹ <https://news.milli.az/politics/722241.html>

əməkdaşlıq formatlarında Azərbaycan səmərəli əlaqələndirici rola malikdir¹.

Bu arada regional geosiyasi sistemdə üçtərəfli formatlarda Azərbaycanın aktivliyi Türkiyə tərəfindən də rəsmi şəkildə etiraf olunur. Türkiyə Prezidentinin Administrasiyasının yaydığı məlumatda qeyd olunub ki, Azərbaycanla əməkdaşlıq formatları çox vacibdir. Azərbaycanın üçtərəfli formatlarda iştirakı Türkiyə üçün, formata daxil olan digər ölkələr üçün də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan bu ölkələr üçün etibarlı siyasi və iqtisadi tərəfdaşdır².

Dünyanın aparıcı dövlətlərinin geosiyasi maraqları və Azərbaycan

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın müasir geosiyasi proseslər çərçivəsində dünyanın aparıcı dövlətləri ilə münasibətləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məlum olduğu kimi, Azərbaycanın yerləşdiyi Cənubi Qafqaz bölgəsi ümumilikdə dünyanın böyük dövlətlərinin geosiyasi maraqlarında vacib yer tutur.

Dünya dövlətlərinin Cənubi Qafqaza münasibətdə nümayiş etdirdikləri davranışın təbiətinə əsasən, burada ən müxtəlif-geosiyasi, geoiqtisadi və hərbi-siyasi, xarakterli maraqların kəskin toqquşduğunu aydın görmək mümkündür. Regiondakı vəziyyətin kifayət qədər gərgin olmasına işarə edərək, tədqiqatçı Əli Həsənov yazır: “Region ölkələri arasındakı mövcud geosiyasi və geoiqtisadi və hərbi-geostrateji ziddiyyətlər, həmçinin artıq uzun illərdir ki, transmilli sülhə təhdid yaradan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, Abxaziyada və Cənubi Osetiyada, Rusiyanın Şimali Qafqaz bölgələrində silahlı toqquşmalar, Moldovanın Dnestryanı ərazisindəki separatizm və s. regiondakı vəziyyəti gərgin olaraq saxlamaqda davam edir”³.

Tədqiqatçıların fikrincə, SSRİ-nin süqutundan sonra Cənubi Qafqazda üç istiqamətdə özünü büruzə verən rəqabət müşahidə olunmağa başladı. Birincisi, regionda tarixən strateji maraqlara malik olan Rusiya, İran və Türkiyə arasında rəqabət açıq müstəviyə keçdi. İkincisi, Cənubi Qafqaz ölkələrinin özləri arasındakı rəqabət və nəhayət, üçüncüsü, Cənubi Qafqaz ölkələrində yaşayan etnoslar arasındakı rəqabət⁴.

Tədqiqatçı Samuil Bernard Kohen qeyd etdiyimiz məqamla bağlı aydın mövqe nümayiş etdirərək yazır: “SSRİ-nin süqutundan sonra “Hartləndin” əyaləti kimi Cənubi Qafqazın statusu dəyişmişdir. Soyuq müharibə dövründə Rusiyanın platforması olduğu halda, SSRİ-nin süqutundan sonra Rusiyaya qarşı istifadə edilən əraziyə çevrilmişdir”⁵.

¹ <http://xalqgazeti.com/mobile/az/news/35789>

² <http://xalqgazeti.com/mobile/az/news/8304>

³ Гасанов А. Ситуация региональной безопасности в Каспийско-Черноморском бассейне и на Южном Кавказе: реалии и прогнозы об объединении в блоках, классификация геостратегических сил//[http://strategiya.az/old/?m=xeber&id=24687\(25.10.2013\)](http://strategiya.az/old/?m=xeber&id=24687(25.10.2013))

⁴ Демираг Й. Перспективы мира и стабильности на Южном Кавказе//**Центральная Азия и Кавказ**, № 4 (46), 2006, с. 118

⁵ Cohen Saul B. Geopolitics and the world system. New York, Rowman & Littlefield Publishers, 2003, P.211

Cənubi Qafqazın unikal coğrafi mövqeyi, əlverişli tranzit imkanları dünyanın fəvqəldövləti olan ABŞ üçün geosiyasi və geoiqtisadi maraqların reallaşdırılması baxımından olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir. Lakin buna baxmayaraq, başlanğıcda ABŞ-in regionla bağlı mövqeyində paradoksal məqamlar müşahidə olunurdu. Belə ki, region dövlətləri ilə fəal əməkdaşlıq strategiyasını seçməli olduğu halda, 1992-ci ildə Azərbaycana qarşı sanksiya olaraq 907-ci düzəlişi tətbiq etməyə başladı. Təbii ki, regionun ən strateji ölkəsinə münasibətdə belə mövqenin sərgilənməsi başa düşülən deyildir. Çünki, regionda üstün mövqelərə malik olmaq üçün Azərbaycanla sıx əlaqələrin qurulması ilkin şərt idi. Azərbaycanın ABŞ-da səfiri olmuş Hafiz Paşayev 907-ci düzəlişi ABŞ-Azərbaycan əlaqələrinin qurulmasında ciddi maneə kimi qiymətləndirmişdir¹.

ABŞ-in bu addımı ilə, onun qlobal liderlik strategiyasının müəyyənləşməsində əsas rol oynayan Z. Bjezinskiyin Azərbaycanla bağlı qeydləri arasında da ciddi uyğunsuzluğun olduğunu vurğulamaq lazımdır. Z. Bjezinskiy yazır ki, ABŞ-in ən böyük dəstəyinə məhz Azərbaycan layiqdir. Çünki, Azərbaycan Avrasiyanın ən vacib geosiyasi mərkəzlərindən biridir²

Professor Novruz Məmmədov Azərbaycanın Cənubi Qafqazda əsas geosiyasi oyunçu olduğunu əsaslandırır. O, yazır: “Azərbaycan həm də Mərkəzi Asiyaya açılan “geosiyasi pəncərə”dir. Cənub Qafqazın başqa bir ölkəsinin coğrafi, geoloji və geosiyasi xarakteristikalarına görə bu funksiyanı yerinə yetirməsi imkanı yox dərəcəsidir³. Lakin qeyd edək ki, Azərbaycanın zəngin karbohidrogen ehtiyatlarının və unikal geosiyasi mövqələrinə baxmayaraq, ABŞ ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərindən Azərbaycın ərazilərinə açıq iddia edən və işğalçılıq siyasəti yeridərək regional təhlükəsizliyə ciddi təhdid yaradan Ermənistanı daha artıq meyllilik nümayiş etdirirdi. Artıq qeyd etdiyimiz kimi, ABŞ-da erməni lobbisinin təsiri altında konqres tərəfindən 1992-ci ilin oktyabrında “Azadlığa Dəstək Aktına” 907-ci düzəlişin edilməsi haqqında qərarın verilməsi də bunu sübut edirdi⁴.

Lakin zamanla ABŞ Azərbaycanın regional əhəmiyyətini dərk etmiş oldu. Burada xüsusilə Azərbaycanın qlobal antiterror koalisiyasında aktiv iştirakı, ABŞ-in Əfqanıstan siyasətində Azərbaycanla əməkdaşlığa yaranmış ehtiyacı, ölkəmizin dünyanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfə və s. kimi amillər mühüm rol oynamışdır.

Terrorizmə qarşı mübarizəni və bu istiqamətdə əməkdaşlığı nəzərdə tutan 12 beynəlxalq konvensiyaya qoşulmaqla, Azərbaycan özünün prinsiplial

¹ Pashayev H., Racing Up Hill: Selected Papers of Azerbaijan's first ambassador to the United States of America. New York, 2006, p. 14

² Brzezinski Zb. The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostategic Imperatives. N.Y., 1997, P. 41

³ Məmmədov N. Xarici siyasət: reallıqlar və gələcəyə baxış. Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2013, s.75

⁴ Freedom Support Act, Section 907(102nd Congress, 2nd Session, Public Law 102-511)

mövqeyini təsdiq etmiş oldu¹.

Beləliklə, ABŞ-Azərbaycan münasibətlərinin strateji trendlərini əsasən enerji və hərbi-siyasi sahələrdə intensiv əməkdaşlıq təşkil edir. ABŞ-ın özünün isə Azərbaycanla bağlı, qeyd etdiyimiz kimi, müəyyənləşdirilmiş strategiyası mövcuddur ki, bunun da əsasını geosiyasi, geoiqtisadi, hərbi və təhlükəsizlik məsələsi ilə bağlı maraqları təşkil edir.

Azərbaycan-ABŞ münasibətlərinin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə qədər inkişaf etdirilməsi bütün hallarda Azərbaycanın suverenliyini, müstəqilliyini möhkəmləndirməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir və onun təhlükəsizlik maraqlarına cavab verir.

Qeyd edək ki, hazırda Azərbaycan-ABŞ əlaqələri yüksək səviyyədə inkişaf etməkdədir. Bunu ABŞ prezidenti D.Trampın prezident İlham Əliyevə ünvanladığı məktubdan da görmək mümkündür. Məktubda ölkəmizlə tərəfdaşlığın davamlı inkişafını arzuladığını vurğulayan ABŞ Prezidenti Donald Tramp Azərbaycanı Birləşmiş Ştatların dəyərli tərəfdaşı hesab etdiyini bildirib. Bununla yanaşı, qeyd edib ki, rəsmi Vaşinqton Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi və islahatların həyata keçirilməsi istiqamətində gördüyü işləri dəstəkləyir və alqışlayır, eləcə də xalqlarımızın rifahına xidmət edən digər əməkdaşlıq sahələrinin də araşdırılmasını arzulayır. Eyni zamanda, iqtisadiyyat, idarəçilik və məhkəmə sahələrində islahatların davam etdirildiyi bir zamanda Birləşmiş Ştatların ölkəmizlə birgə işləməyə hazır olduğunu bildirib².

Bundan əlavə, məktubda vurğulanıb ki, ABŞ Azərbaycanın təşəbbüsü və liderliyi ilə həyata keçirilən qlobal enerji layihələrini, o cümlədən Cənub Qaz Dəhlizini qətiyyətlə dəstəkləməkdə davam edir, həmçinin Azərbaycanın və beynəlxalq tərəfdaşların onun tamamlanmasına yönəlmiş söylərini alqışlayır. ABŞ, eyni zamanda, Azərbaycanı Avropa üçün yeni enerji mənbəyi hesab etməklə yanaşı, qlobal enerji təhlükəsizliyinin gücləndirilməsində, o cümlədən Xəzər regionunda enerji resurslarının işlənilməsi və ixracında Azərbaycanın oynadığı rolu yüksək dəyərləndirir. Həmçinin Prezident Donald Tramp ABŞ-ın regional təhlükəsizliyin möhkəmlənməsinə xidmət edəcək Minsk qrupu prosesi vasitəsilə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həllinə sadıqlıyını vurğulayıb.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycanın yer aldığı Cənubi Qafqaz əsrlərdir ki, Rusiyanın geosiyasi maraqları dairəsindədir. Bu gün Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi və əməkdaşlığın genişləndirilməsi zamanı hər iki dövlətin milli maraqlarından çıxış olunur. Bu, Azərbaycanın həyata keçirdiyi uğurlu və müstəqil xarici siyasi və iqtisadi siyasətin nəticəsidir.

---

¹ U.S.–Azerbaijan Relations//

http://azconsulatela.org/browse.php?sec_id=18&lang=2(müraciət olundu: 15.01.2015)

²https://azertag.az/xeber/Elchin_Ahmedov_Azərbaycan_ABS_munasibetleri_strateji_terefdasligin_yeni_inkisaf_merhelesine_qedem_qoyur-1066856

İnamla belə bir fikri qeyd etmək olar ki, Azərbaycan Qərblə Rusiya arasında səmərəli balansı yaratmağa bacaran az sayda postsovet ölkələrindən biridir. Bu baxımdan, Rusiya Azərbaycanla əməkdaşlığın inkişafı zamanı ölkəmizin milli maraqlarının nəzərə alınmasının vacibliyini qəbul edir.

Hazırda Rusiya-Azərbaycan əməkdaşlığı demək olar ki, bütün fəaliyyət sahələrini əhatə etməkdədir. Ümumiyyətlə, Rusiya-Azərbaycan əməkdaşlığı olduqca ciddi perspektivlərə malikdir. Lakin bir sıra tədqiqatçıların fikrincə, bu əməkdaşlıq bəzi amillərin təsiri altında tam gözləniləndiyi kimi olmaya da bilər.¹ Burada əsas səbəblərdən biri Azərbaycanın tam müstəqil enerji siyasətini həyata keçirməsini Rusiya həzm edə bilməməsi və istənilən vasitə ilə bu istiqamətdə ciddi təsir rıçaqlarına sahib olmağa çalışmasıdır. Sırr deyildir ki, Rusiya postsovet məkanında cərəyan edən bütün proseslərə, həmçinin, enerji sahəsindəki vəziyyətə təkbəşinə nəzarət etmək iddiasındadır.

Lakin Azərbaycan özünün enerji siyasətini həyata keçirərkən Rusiyanı qıcıqlandırmamaq xəttinə üstünlük verir. Bu da öz müsbət nəticələrin verməkdədir.

Son vaxtlar Azərbaycan-Rusiya münasibətləri xüsusilə yüksək səviyyəyə çatmışdır. Dövlət rəhbərləri mütəmadi görüşür və ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif aspektlərini müzakirə edirlər.

Ölkəmizin Rusiya ilə münasibətlərinin yüksək səviyyəsini göstərən nümunələrdən biri 2019-cu il noyabrın 20-25-də Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın rəsmi səfəri Rusiyaya etdiyi rəsmi səfər zamanı keçirilən yüksək səviyyəli görüşləri, aparılan ikitərəfli mühüm müzakirələri qeyd etmək olar.

Beləliklə də qeyd etmək olar ki, ölkəmizin yerləşdiyi regionda geosiyasi mənzərənin mürəkkəbliyi fonunda son illər Azərbaycan-Rusiya münasibətləri daha da intensivləşir. Faktlar göstərir ki, Cənubi Qafqazda Azərbaycan suverenliyini qoruyan, müstəqil xarici siyasət yürüdən yeganə dövlətdir. Rusiya ilə əlaqələr də ancaq bu prinsiplər əsasında həyata keçirilir. Bununla Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin regional geosiyasi dinamikaya təsiri məsələsi xeyli aktuallaşır.

Azərbaycan-Rusiya münasibətləri iki suveren və müstəqil dövlət arasında beynəlxalq hüquqa əsaslanan qarşılıqlı faydalılıq prinsipi çərçivəsində inkişaf etdirilir. Bu, dövlətçilik aspektində prinsiplial əhəmiyyət daşıyan məqamdır. Azərbaycan sübut edir ki, ən güclü dövlətlərlə belə bərabərhüquqlu prinsiplər əsasında əməkdaşlıq etmək mümkündür².

Nəticə

Mövzu üzrə aparılmış təhlillər belə qənaətə gəlməyə imkan verir ki, Azərbaycan dövləti geosiyasi fəaliyyət çərçivəsində həm öz qonşuları, həm

¹ Вишнякова В. С., Абрамова С. В. Россия и Азербайджан - баланс интересов и перспективные направления сотрудничества// Источник Альманах современной науки и образования Тамбов: Грамота, 2013, № 1 (68), с. 36

² <http://newtimes.az/az/organisations/6346/>

region, həm də ümumilikdə dünya dövlətlərilə müvafiq münasibətlər yaratmışdır. Ölkəmiz Ermənistan istisna olmaqla bütün tərəfdaşları ilə qarşılıqlı hörmətə və maraqlara əsaslanan münasibətlərə sahibdir ki, bu münasibətlər də ciddi əsaslara söykənir.

Azərbaycan dövlətinin regional geosiyasi maraqları çərçivəsində iki-tərəfli münasibətlərlə yanaşı, yaradılmış üçtərəfli formatda əməkdaşlığa da ciddi önəm verməkdədir. Məlum olduğu kimi, regionda Azərbaycan-Türkiyə-Rusiya, Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə, Azərbaycan-İran-Rusiya, Azərbaycan-İran-Türkiyə formatlarında geniş əməkdaşlıq platformaları yaradılmışdır və Azərbaycan bu platformaların işində aktiv iştirak edir.

Məlum olduğu kimi, hazırda Azərbaycan rəhbərliyi yeni əməkdaşlıq formatlarının təşəbbüskarı kimi artıq beynəlxalq aləmdə konkret imic qazanmışdır. İrəli sürülən və reallaşması üçün ciddi fəaliyyət göstərilən əməkdaşlıq modelləri gətdikcə daha çox səmərə verməkdədir.

Azərbaycanın müasir geosiyasi proseslər çərçivəsində dünyanın aparıcı dövlətləri ilə münasibətləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məlum olduğu kimi, Azərbaycanın yerləşdiyi Cənubi Qafqaz bölgəsi ümumilikdə dünyanın böyük dövlətlərinin geosiyasi maraqlarında vacib yer tutur.

Aparılan düşünülmüş siyasət nəticəsində Azərbaycanın dünyanın geosiyasi sistemində mövqeyi daha da güclənməkdədir. Belə ki, ölkəmiz regionun lider dövlətinə, Şərqlə Qərb, Şimalla Cənub arasında mühüm körpüyə çevirməyə nail olmuşdur. Həm ölkənin enerji resurslarının nəqlinin diversifikasiyasını uğurla reallaşdırmaqla, həm də ölkəni əhəmiyyətli tranzit ölkəyə çevirməklə bir növ, Azərbaycanı enerji xabına çevirmişdir.

Ölkəmiz hazırda Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin aparıcı həlqəsi rolunu oynayır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun, TAP və TANAP layihələrinin günün reallığına çevrilməsi, ölkəmizin üç süni peykin orbitə buraxılması ilə kosmik dövlətlər klubuna daxil olması düşünülmüş, məqsədyönlü siyasətinin real nəticəsi olmaqla Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemindəki mövqelərinin daha da güclənməsinə gətirib çıxarmışdır. Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan artıq Avropa və dünyanın aparıcı enerji təchizatçılarından birinə çevrilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əhmədov E. Azərbaycan-Türkiyə həmrəyliyi və strateji tərəfdaşlığı daha da möhkəmlənir. https://azertag.az/xeber/Azerbaijan_Turkiye_hemreyliliyi_ve_strateji_terefdasligi_daha_da_mohkemlenir-1107933
2. Мəммədov N. Xarici siyasət: reallıqlar və gələcəyə baxış. Bakı, Qanun, 2013, s.75
3. Вишнякова В. С., Абрамова С. В. Россия и Азербайджан - баланс интересов и перспективные направления сотрудничества// Источник Альманах современной науки и образования Тамбов: Грамота, 2013, № 1 (68), с. 36
4. Гасанов А. Ситуация региональной безопасности в Каспийско-Черноморском бассейне и на Южном Кавказе: реалии и прогнозы об объединении в блоках, классификация геостратегических сил//<http://strategiya.az/old/?m=xeber&id=24687>
5. Демираг Й. Перспективы мира и стабильности на Южном Кавказе//**Центральная**

Азия и Кавказ, № 4 (46), 2006, с. 118

6. Общие исторические справки (внешняя политика). Азербайджан// “Heydər Əliyev irsi” beynəlxalq elektron kitabxana //http: lih. Aliev heritane.org./ ru/ 1407885.html.
7. Brzezinski Zb. The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. N.Y., 1997, P. 41
8. Cohen Saul B. Geopolitics and the world system. New York, Rowman & Littlefield Publishers, 2003, P.211
9. Pashayev H., Racing Up Hill: Selected Papers of Azerbaijan’s first ambassador to the United States of America. New York, 2006, p. 14
10. Freedom Support Act, Section 907(102nd Congress, 2nd Session, Public Law 102-511)
11. U.S.–Azerbaijan Relations// http://azconsulatela.org/browse.php?sec_id=18&lang=2
12. <http://www.president.az/articles/25698>
13. <https://president.az/articles/14566>
14. <http://newtimes.az/az/geopolitics/5174>
15. <https://news.milli.az/politics/722241.html>
16. <http://xalqgazeti.com/mobile/az/news/35789>
17. <http://lib.aliyevheritage.org/az/1407885.html>
18. <http://xalqgazeti.com/mobile/az/news/8304>
19. https://azertag.az/xeber/Elchin_Ahmedov_Azerbaycan_ABS_munasibetleri_strateji_terefda_sligin_yeni_inkisaf_merhelesine_qedem_qoyur-1066856
20. <http://newtimes.az/az/organisations/6346/>

АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ РЕСПУБЛИКА В СОВРЕМЕННОЙ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ

С.ГАРАШОВА

РЕЗЮМЕ

В статье исследуется роль и значение Азербайджанской Республики в современной геополитической системе. Прежде всего, отмечается, что позиция Азербайджанской Республики в международной и региональной политике, проводимая ею системная политическая стратегия раскрывает ее уникальную роль в геополитической системе.

Затем были проанализированы отношения азербайджанского государства с соседними, региональными и мировыми государствами в сфере реализации геополитических задач. Отмечается, что геополитика по масштабу делится на три группы: локальные, региональные и глобальные. Азербайджанское государство установило соответствующие взаимоотношения со всеми региональными государствами в рамках современных геополитических процессов. Наша страна имеет отношения, основанные на взаимном уважении и интересах, имеющих прочную основу, со всеми соседними государствами, кроме Армении.

В статье также рассматривается участие Азербайджана в трехстороннем формате геополитических отношений. Как известно, наряду с двусторонними отношениями в рамках региональных геополитических процессов, азербайджанское государство придает также большое значение налаженному трехстороннему сотрудничеству. В регионе созданы широкие платформы сотрудничества в форматах: Азербайджан-Турция-Россия, Азербайджан-Грузия-Турция, Азербайджан-Иран-Россия, Азербайджан-Иран-Турция, в которых Азербайджан принимает активное участие.

В статье анализируется политика Азербайджана через призму геополитических интересов ведущих держав. Отмечается, что регион Южного Кавказа, где расположен

Азербайджан, занимает важное место в геополитических интересах крупнейших мировых держав. Анализ растущего геополитического значения Азербайджана позволяет сделать вывод о том, что в результате продуманной политики позиции республики в мировой геополитической системе укрепляются. Таким образом, наша страна сумела стать лидером в регионе, важным мостом между Востоком и Западом, Севером и Югом, который превратил республику в энергетический центр, благодаря успешной диверсификации транспортировки своих энергоресурсов и превращению Азербайджана в важную транзитную страну.

Ключевые слова: Азербайджанская Республика, геополитика, геополитическая система, международные отношения, геополитические интересы, трехсторонний формат, региональная геополитика.

THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN IN THE MODERN GEOPOLITICAL SYSTEM

S.GARASHOVA

SUMMARY

The article examines the role and importance of the Republic of Azerbaijan in the modern geopolitical system. First of all, it is noted that the position of the Republic of Azerbaijan in international and regional politics and its systemic political strategy reveals its unique role in the geopolitical system. Then, the relations of the Azerbaijani state with neighboring, regional and world states in the field of implementing geopolitical tasks were analyzed. It is noted that geopolitics in terms of scale is divided into three groups: local, regional and global. The Azerbaijani state has established relevant geopolitical processes in the framework of modern relations with all regional states. Our country has relations based on mutual respect and interests, which have a solid foundation, with all neighboring states except Armenia.

The article also examines the participation of Azerbaijan in a trilateral format of geopolitical relations. As it's known, along with bilateral relations within the framework of regional geopolitical processes, the Azerbaijani state also attaches great importance to established triangular cooperation. Broad cooperation platforms have been created in the region in the formats: Azerbaijan-Turkey-Russia, Azerbaijan-Georgia-Turkey, Azerbaijan-Iran-Russia, Azerbaijan-Iran-Turkey, in which Azerbaijan is actively involved. The article analyzes the policy of Azerbaijan through the prism of the geopolitical interests of the leading powers. It is noted that the region of the South Caucasus, where Azerbaijan is located, occupies an important place in the geopolitical interests of the largest world powers.

An analysis of the growing geopolitical importance of Azerbaijan allows us to conclude that as the result of a well-thought-out policy the position of republic in the world geopolitical system is being strengthened. Thus, our country managed to become a leader in the region, an important bridge between East and West, North and South, which turned the republic into an energy center due to the successful diversification of the transportation of its energy resources and the transformation of Azerbaijan into an important transit country.

Keywords: Republic of Azerbaijan, geopolitics, geopolitical system, international relations, geopolitical interests, tripartite format, regional geopolitics.